

הרב אופיר שירה

זכויות הפרט: בין נזקי שכנים לנזקי ממון

האיסור להזיק בנזקי שכנים * חיוב תשלומין בנזקי שכנים * מחלוקת הראשונים בחיוב תשלום בגירי דיליה * גדר הדין של נזקי שכנים * ביאור מחלוקת הראשונים בגדר נזקי שכנים * חזקה בנזקי שכנים

הקדמה

דיני הרחקת נזקי שכנים הנמצאים בפרק "לא יחפור", הובאו ברמב"ם בהלכות שכנים שבספר קנין, ולא בספר נזיקין. ונראה שהרמב"ם עשה כן בעקבות רבינו הקדוש, שסידר את דינים אלו במסכת בבא בתרא, ולא בבבא קמא העוסקת בהלכות נזיקין, ששם לכאורה היה מקומם הטבעי.

מדבר זה אפשר להבין שיש הבדל יסודי בין נזקי אדם בחברו וממון חברו, לבין הנזקים הנגרמים בשל יחסי שכנות וכדומה.

במאמר זה נבאר בעז"ה מהו החילוק המהותי בין נזקי ממון לנזקי שכנים, וכיצד נובעות מהבדל זה נפקותות להלכה ולמעשה.

ככלל, הלכות נזקי שכנים נחלקות לשני עניינים יסודיים: א. עניני תשמישין, תשמיש שעושה האדם ברשות חברו או ברשות המשותפת לו ולאחרים וחזקתו עליהם. ב. עניני הרחקת נזיקין, שימוש שאדם עושה בתוך שלו ובחצירו, ומזיק לחברו או לשותפין וחזקתו עליהם. אנו ניגע בעיקר בחלק השני, ובס"ד נבאר על קצה המזלג את היסודות עליהם בנויים הלכות נזקי שכנים.

האיסור להזיק בנזקי שכנים

בפרשת משפטים ובמסכת בבא קמא מבוארים דיני התשלומין של נזקי הממון והחובל, ודנו המפרשים מהיכן נלמד האיסור להזיק^א. ובלבוש (ח"מ שעח, א) כתב שאם התורה חייבה לשלם על כרחך שישנו איסור להזיק. דבר זה נכון רק לצד אחד, כי מצאנו בגרמא שאין חיוב לשלם אך קיים איסור להזיק, וכלשון התלמוד "זאת אומרת גרמא בנזיקין אסור" (בב"ב כב:).

והנה, בב"ב כה: מבוארת מחלוקתם של ר' יוסי ורבנן בדין מזיק בנזקי שכנים שאינו "גירי דיליה" (היזק ישיר) אלא בא מאליו, כגון נוטע אילן סמוך לבורו של חברו, שרבנן סוברים שעל המזיק להרחיק את עצמו, ואילו ר' יוסי שעל הניזק לעשות כן.

א. חובת התשלומין כתובה בתורה בפירושו, ואם צריך לשלם מן הסתם אסור להזיק, וצ"ב היכן זה כתוב בתורה. ובטור חו"מ סימן שעח משמע שהאיסור הוא משום "לא תגזול", ובחידושי הרש"ש לכתובות יח: מבואר שנלמד ק"ו מהשבת אבידה, יעויין בקהילות יעקב ב"ק סימן א' שדן בזה.

ולכאורה דעת ר' יוסי (שכך קי"ל להלכה²) צ"ע, הרי אם גרמא אסורה, מדוע הניזק צריך להתרחק? על המזיק להרחיק את עצמו ולשמור שלא יגרום נזק לחברו!

חיוב תשלומין בנזקי שכנים

בפשטות, שיטת רבי יוסי היא שאם מותר לשכן לקרב את "נזקו" ליד חברו (היכא דלאו גירי דיילה), מן הסתם אם הזיק א"צ לשלם. וכ"כ הרמב"ן בקונטרס דינא דגרמי: "וליכא למימר דלר' יוסי אם הזיק האילן לבור חייב לשלם, דאי הכי לא הוה אמר ר' יוסי לא יקוץ שאין לך מי שחייב לשלם שיוכל להזיקו, והרי הנהו תרי דדיירי חד עילאי וחד תתאי וכי משי עילאי מיא (אולי) ומזקי ליה לתתאי ואמרינן על הניזק להרחיק את עצמו (ב"מ קי"ז א), ואם חייב לשלם מה שהזיק היאך יכול להזיקו ולומר בתר הכי משלמנא ונמצא זה צריך להתעצם עמו בבית דין כל יום ויום..."³.

וסברת הרמב"ן מבוארת, שאם התיר ר' יוסי לסמוך את האילן, אם כן דבר זה לא נחשב כלל מזיק והוא פטור מן התשלומין!

אך ביד רמ"ה (ב"ב כה:) מבואר שאע"ג שמותר לסמוך, חייב לשלם אם הזיק: "ואפילו במידי דלאו גיריה דקיי"ל כר' (יוסי) דמתניתין דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, הני מילי לכתחילה, אבל אם הזיק משלם מה שהזיק, ואפילו בור למעלה ואילן למטה, דכל היכא דלרבנן משלם מה שהזיק לר' יוסי נמי אם הזיק משלם מה שהזיק. דכי פליגי ר' יוסי ורבנן במידי דלאו גיריה, הני מילי לענין חיוב הרחקה לכתחלה, אבל לענין חיוב תשלומין היכא דארחיק כשיעור ואתא מיניה הזיקא לאחר זמן, לא שייכא בפלוגתייהו".

אכן, מלבד שסברת היד רמה צ"ע, כיצד יתכן שמצד אחד מותר לאדם לגרום נזק לחברו ומאידך הוא מתחייב לשלם, דבריו נסתרים לכאורה מגמ' ערוכה בב"ק כג: "מכריז רב יוסף ואיתימא רבה, דסלקין לעילא ודנחתין לתתאה: הני עיזי דשוקא דמפסדי, מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין, אי ציית - ציית, ואי לא - אמרין ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך". וברבינו חננאל שם כתב דקי"ל כרב יוסף, "מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק ואפי' לגרום הנזק אסור"⁴.

וא"כ, מפורש בגמ' שהא בהא תליא, חיוב התשלום כרוך הוא באיסור להזיק, וכיצד אומר הרמ"ה שמותר להזיק אך חייב לשלם נזקו?

(ב). רמב"ם הל' שכנים פ"י ה"ז, טושו"ע חו"מ סימן קנה סל"ב.

(ג). וכן יש להוכיח מתוס' ב"ב כו. ד"ה זיקא, שנחלקו רבנן ור' יוסי רק לענין הרחקה אך לגבי תשלומין לכו"ע פטור, יעו"ש.

(ד). וכ"פ הרמב"ם פ"ה מנזקי ממוון, והשו"ע חו"מ בסימן שצו.

מחלוקת הראשונים בחיוב תשלום בגירי דיליה

והנה, גם בדין של "גירי דיליה" (נזקים ישירים שבהם מודה ר' יוסי שחייב להרחיק) נחלקו הראשונים האם חייב לשלם תמורת ההיזק, שבעל העיטור¹ חייב, ואילו הראב"ד סבור שאין לחייבו בנזק.

וגם כאן צריך להבין, בשלמא בעל העיטור נימק שחייב משום דהו"ל ממונו המזיק, אך על הראב"ד קשה, ממה נפשך - אם חשיב מזיק מדוע פטור ואם לא חשיב מזיק מדוע צריך להרחיק?

ושתי דעות אלו הובאו בשו"ע (חו"מ קנה, לג): "סמך באחד מאלו שהיה לו להרחיק וגרם היזק לחבירו, יש מי שפוטר מלשלם ויש מי שמחייב".

ומשמע מדברי השו"ע שעד כאן לא נחלקו אלא בלא הרחיק, אבל בהרחיק כדין, פטור לכו"ע. אך בטור מבואר שבעל העיטור מחייב אפילו אם הרחיק! ובאמת שדעת השו"ע צ"ב, שאם נחשב גרמא א"כ בכל גווני פטור ואף בלא הרחיק, ואם הו"ל כמזיק יתחייב גם בהרחיק! וצ"ע.

גדר הדין של נזקי שכנים

והנראה ביישוב כל זה הוא שדין נזקי ממוון ודין נזקי שכנים חלוקים בהגדרתם. ואת גדר הדברים יש לענ"ד ללמוד מלשון הרמב"ם בהל' שכנים (י, ה): "מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חבירו... או שנטע חרדל בצד כוורת דבורים, שהרי הדבורים אוכלין העלין ומפסדין את הדבש, וכל אלו וכיוצא בהן - אין צריך להרחיק בכדי שלא יזיק ועל הניזק להרחיק את עצמו אם ירצה עד שלא יגיע לו הנזק, שזה בתוך שלו הוא עושה והנזק בא לחבירו מאליו. במה דברים אמורים, שאינו מרחיק כשהיה הנזק בא מאליו אחר שיפסקו מעשיו של מזיק, אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חבירו בשעת עשייתו, הרי זה כמי שמזיק בידו. הא למה זה דומה, למי שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חבירו ואמר ברשותי אני עושה, שמונעין אותו...".

הרי שמדגיש כאן הרמב"ם שני עניינים: א. שהנזק בא מאליו (שבלאו הכי חשיב האדם כיורה חצים, כלומר גירי דיליה). ב. שהמזיק עושה בתוך שלו. ונראה שבמילים אלו ביאר הרמב"ם את יסוד דין נזקי שכנים: בין השכנים יש מערכת יחסים הדדית בעלת זכויות וחובות, וזכות השימוש המשותפת היא לאפשר לכל אחד לממש את זכותו הפרטית להשתמש בשלו לצד חברו². דהיינו, בנזקי ממוון המזיק עושה פעולת היזק, וזו ודאי אסורה ואפילו בגרמא. אך בנזקי שכנים, אם השכן משתמש ברשותו שלו בדרך כל הארץ, אין עליו שם מזיק³! אלא אם כן הוא מזיק באופן ישיר ("גירי דיליה"), שאז הוא חייב משום שנחשב כיורה חצים וכו'.

ה). הובאו דבריו בטור סימן קנה סעיף מט, וכן ס"ל לרמב"ן בסוף קונטרס דינא דגרמי.

ו). יסוד הדברים נמצא כבר בנתיבות המשפט (קנה סקי"ח, יעו"ש) ורק ביארנו את דבריו ודייקנו כן בלשון הרמב"ם. והראוני שכדברים הללו כתב הברכת שמואל (ב"ב סי' כ) בשם רבו הגר"ח סולוביצ'ק מבריסק.

ולענ"ד כך מדוייק גם בלשונו של ר' יוסי: "זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו". דהיינו, נקודת הויכוח בין רבי יוסי לרבנן היא האם שונה מערכת יחסי השכנות ונזקיה משאר נזקי ממוון, וכך נוקט ר' יוסי, אך לשיטת חכמים אין הבדל ובשניהם אסור לגרום נזק. ולפי זה מיושבות הקושיות הנ"ל: דעת רבי יוסי מבוארת, שבנזקי שכנים אין בעיה של גרמא, שהרי השכן עושה בשלו כדרך כל הארץ והניזק ירחיק את עצמו. אבל בגירי דיליה חייב, שנחשב מזיק בידים, וכמו שכתב הרמב"ם.

ביאור מחלוקות הראשונים בגדר נזקי שכנים

גם את דעת היד רמה יש לכאר לפי זה. אין השכן חייב להרחיק את נזקו שהרי יש לו זכות שימוש ברשותו ותשמישיו, אמנם אם הזיק - מתחייב לשלם מדין ממונו המזיק. ולעומת זאת, בד' אבות נזיקין חיוב התשלומים והשמירה תלויים זה בזה, ואם אינו מתחייב לשמור על ממונו גם אינו חייב בנזקיו.

והרמב"ן סבור שכמו שיש חובת שמירה^(ז) בנזקי ממוון (השור, הבור וכו') כך גם ללא הבדל קיימת חובת שמירה על נזקי שכנים, וזה מוליד את חובת התשלומין^(ח) (ואם אין חיוב שמירה, פטור מלשלם).

עוד יש לכאר לפי זה את שתי הדעות בדין גירי דיליה, האם מתחייב לשלם. דעת בעל העיטור והרמב"ן היא שחיוב נזקי שכנים שווה הוא לחיוב נזקי ממוון, ולכן אם הרחיק כדין נחשב ששמר כראוי (ואז הוא כאונס, וכמו אבנו סכיננו ומשאו שהזיקו ברוח שאינה מצויה בב"ק כט. וק"ל), אך בלא הרחיק חייב כיון שלא שמר. לעומתם, דעת הראב"ד היא ששונה חיוב נזקי שכנים מחיוב נזקי ממוון, וז"ל נתייה"מ (קנה סקי"ח^ט): "וע"כ צ"ל דהד' אבות נזיקין אינו חייב עליהן רק כשאפשר להחזיק ברשותו ובשמירה שלא יזיקו, דאז רחמנא חייביה בשמירה וכשלא שמרו חייבין בתשלומין, אבל הני דחשיב בפרק לא יחפור, הוא באופן דכשיתחייב לשלם ההיזק אין אפשרות לו לעשות תשמיש זה ברשותו כלל, ויתבטל תשמיש זה מרשותו כיון דאי אפשר כלל בעשיה ובשמירה, ובביטול רשות לא חייביה רחמנא". דהיינו, אם במקום שיימנע מלהזיק תבטל זכותו להשתמש ברשותו, בכה"ג לא צריך להרחיק ובודאי שגם לא לשלם, כיון שעל הניזק להרחיק את עצמו!

(ז). וידוע מה שהאריכו האחרונים לחקור בריש ב"ק, האם מה שמחייב הוא ממונו המזיק והשמירה היא רק תנאי (שפשע ולא שמר), או השמירה היא הגורם המחייב, ונפק"מ בספיקות על מי להביא ראיה (יעויין חידושי הגרשש"ק סי' א', אבן האזל הל' נזק"מ פ"א ה"א, חידושי ר' שמואל ב"ק סי' א'). והיה אפשר לומר שבוה פליגי הרמב"ן והרמ"ה: הרמ"ה המחייב הוא ממונו המזיק, וא"כ אין נפק"מ בין נזיקין לשכנים (דאפילו אם לא חייב בשמירה, חייב מדין ממונו המזיק), אך לרמב"ן אי-השמירה היא זו שמחייבת בנזקי ממוון, וא"כ בנזקי שכנים רק אם נאמר דבעינן שמירה יתחייב לשלם, ודו"ק.

(ח). ומה שמתיר רבי יוסי שלא להרחיק אם לא הוי "גרמא דגירי" (יעויין ב"ב כב:), צ"ל לפי הרמב"ן שאין עליו שם מזיק כלל! ולא דומה לשור שאינו קשור כמו שצריך, שמתחייב על נזקיו וחייב לשמרו, וק"ל.

(ט). וע"ש בסקי"ז שיש מקרים שחייב לכו"ע משום אדם המזיק, וכמו "כותשי הריפות" (קנה סט"ו), ומאידך יש מקרים שפטור לכו"ע. עיין בהערה הקודמת.

ולענ"ד נראה שהולכים הראשונים לשיטותיהם, שהנה בב"ב כו. מובא הדין של "רקתא", ומסופר שם שבני ביתו של בר מריון ניפצו פשתן והנעורת עפה ברוח והזיקה לאנשים שגרו בסמיכות מקום, ומרימר חייבם להרחיק ורבינא פסק שלא צריכים המנפצים להתרחק.

והקשו שם הראשונים¹ על דעת רבינא, מדוע אין לחייב את מנפצי הפשתן משום "אש"? הרי הזיק הנעורת דומה לאבנו סכינו ומשאו שהזיקו, שחייבים עליהם משום תולדה של אש (ב"ק נ.!) ותיצרו חלק מן הראשונים, ובכללם הרמב"ן (בקונטרס דינא דגרמי)², שאין זו אש - כאן הרוח היא חלק ממרכיבי המזיק, מה שאין כן באש, שהרוח רק מזיזה אותה ממקום למקום אבל אש בעצמה נחשבת מזיק, ע"ש. ותירוץ זה עולה יפה עם הגישה שיש קשר בין נזקי ממון לנזקי שכנים, רק יש בעיה מקומית שאין עליו שם מזיק.

וז"ל הראב"ד בשטמ"ק שם: "ורבינא דקא שרי לכתחלה משום דלא הוה מקום פשיעה ומקום שמירה נמי לא הוי, וכיון דלאו מקום פשיעה הוא ובתוך שלו קא עביד ולא ניחא ליה דליזיל, שרי. אבל אשו וגץ היוצא, כיון דמקום פשיעה נינהו וניחא ליה דליזיל דכל מאן דפשע במלתא כמאן דעביד בידים דמי. וכן אבנו וסכינו שהניחם בראש גגו, כיון דמקום פשיעה הוא כאשו נינהו" (וכ"כ התוס' רי"ד על אתר, ע"ש).

ושפתיו ברור מללו, וכמו שנתבאר בדעתו, שיש לחלק בין נזקי ממון לנזקי שכנים, שיש לכל אדם את הזכות להשתמש בשלו ולכן אינו חייב להרחיק. ולענ"ד כן היא שיטת הרמב"ם, וכמו שהתבאר בלשונו בהגדרת נזקי שכנים וכן מכך שהפריד את הלכות נזקי שכנים מנזקי ממון, וכמו שכתבנו למעלה. והרמב"ן לשיטתו, שחיובי נזקי שכנים מדין ד' אבות נזיקין הם, ולכן תירץ שלא דומה לאש, ולפי זה יוצא לנו שזו גם שיטת התוס' והרא"ש (אמנם בשיטת הרמב"ן יש לדון מעוד צד, וכדלהלן).

חזקה בנזקי שכנים

בב"ב כג. נאמר: "רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי [דקלים], דהוו אתו אומני [מקיזי דם] ויתבי תותייהו ואתו עורבי אכלי דמא וסלקי אבי תאלי ומפסדי תמרי. אמר להו רב יוסף: אפיקו לי קורקור מהכא [הוציאו את העורבים, כלומר שיפסיקו להקזו שם דם]. אמר ליה אביי: והא גרמא הוא. אמר ליה: הכי אמר רב טובי בר מתנה: זאת אומרת גרמא בניזקין אסור. והא אחזיק להו [יש להם חזקה להקזו שם]..."

מבואר כאן בגמרא שיש חזקה לנזקי שכנים, והיינו שאם היה לאדם תשמיש מסוים בתוך רשותו הגורם הזיק לחברו, והשתמש בו וחברו לא מחה, הרי הוא קובע חזקה באותה השתמשות ואין חברו יכול לתבוע ממנו להרחיק.

דעת התוס' (שם ד"ה והא, עפ"י הגהות הב"ח) והרא"ש (פ"א סי"א) היא שצריך ג' שנים וטענה, וכמו חזקת קרקעות³, ואילו הרמב"ם (שכנים פי"א ה"ד) והגאונים (יעויין מ"מ שם) סבורים שקנה

¹. יעויין תוד"ה זיקא ושאר ראשונים.

². יא. וכן בתוס' שם, הרשב"א והרא"ש.

³. יעויין בקצה"ח סימן קנ"ג סק"ג שדן בשיטות אלו גבי חזקת תשמישין, אך י"ל דה"ה לחזקת נזיקין וע"ש.

מיד וגם טענה אינו צריך, וכן פסקו השו"ע והרמ"א³⁷.

ובקצוה"ח (שם סקט"ז) הקשה, מדוע לרמב"ם מחילה מועילה ולא יכול לחזור בו? מה זה שונה מהאומר לחברו "קרע כסותי והפטר" (ב"ק צג. וברא"ש ב"ב סי' ב), שיכול לחזור בו קודם שקרע? יעו"ש בתירוצו ובנתיה"מ (סק"כ) מש"כ בזה.

אמנם, לפי היסוד שנתבאר לעיל בגדרם של נזקי שכנים, שדעת הרמב"ם (וכן ס"ל לראב"ד ועוד ראשונים) שאין זה מדין מזיק של נזקי ממון (ורק אם הרחיק נקרא ששמר היטב ולכן פטור) אלא יש לכל אחד את "זכות השכנות" לעשות בתוך שלו את תשמישיו, וא"כ אחרי שמחל על זכות זאת שוב לא יכול לחזור בו. והסיבה היא שאם מדובר בנזק, כל זמן שהוא נחשב מזיק לא מהני מחילה (יעו"ש היטב ברא"ש ב"ב סימן א' ובקוב"ש שם), אך כשמחל על "זכות", ודאי מהני וכמו שאר מחילות.

והרא"ש והתוס' הלכו לשיטתם (וכמו שנתבאר לעיל), שנזקי שכנים ונזקי ממון דין אחד להם, וכולם בשם "מזיק" יקראו. אם כן, לדעתם לא מועילה מחילה אלא רק חזקת ג' שנים וטענה שקנה ממנו³⁸.

אלא שיש להעיר שלפי זה לכאורה יסתרו דברי הרמב"ן אלו את אלו, שהרי הוכח לעיל שהרמב"ן סבור שהגדרת נזקי שכנים היא כמו נזקי ממון (לגבי מחלוקתו עם היד רמה וכן גבי רקתא), ומאידך דעתו (ב"ב נט. יעו"ש) כרמב"ם שא"צ קניין?

ולכאורה היה מקום ליישב שבאמת היסוד של "זכות השכנות" מוסכם גם על הרמב"ן, ואם הרחיק כהוגן מותר לו לעשות את תשמישיו בביתו שלו, והמחלוקת היא רק האם זכות זו גם כוללת פטור מתשלומין או לא. דהיינו, לרמב"ן התירו חז"ל להשתמש כדרכו (בגפת ועצים וכל הדוגמאות שבפרק לא יחפור) ואין חובה לשמור (כלומר אין איסור להזיק, בניגוד לד' אבות נזיקין), אך אין הכי נמי, אם הזיק משלם מדין ממונו המזיק וכבשאר נזקי ממון. לעומת זאת, הרמב"ם וסיעתו סבורים שזכות זו גם פוטרת מתשלומים, כי זכות השכנות מגדירה שאין כאן שם מזיק כלל (ובגירי דיליה חייב משום דהוי כמזיק בידים). אך זה אינו, שהרי הוכח לעיל בדעת הרמב"ן שחולק על היד רמה שלר' יוסי לא מתחייב לשלם, וא"כ סובר הרמב"ן שחיוב התשלומים נובע מחיוב ההרחקה וכנ"ל³⁹.

אמנם נראה שכסברא זו שאמרנו הבין הטור בדעת העיטור (הובא לעיל) שמחייב אפילו הרחיק, ולכאורה קשה, שאם דינו כנזקי ממון הרי שמר? על כרחך שהבין הטור שחיוב התשלומים אינו קשור לחובת השמירה וההרחקה (כנזקי ממון), אלא חיוב ההרחקה הוא מדין

37. בסימן קנה סל"ה, אמנם בדעת הרמ"א נחלקו הדעות מה דעתו, שהרי בסי' קנ"ג גבי חזקת תשמישין וכן בסי' קנ"ד הביא את דעת הרא"ש, ולא כמו שפסק כאן דלא כוותיה? והט"ז הגר"א והע"ש נוקטים בדעת הרמ"א שבאמת ס"ל דלא כהרא"ש והמתין עד כאן בסי' קנ"ה לפסוק כרמב"ם. אך להסמ"ע יש מהלך אחר ואכמ"ל.

38. אמנם עדיין קשה גם לשיטתם, מדוע אחרי הקניין אינו יכול לחזור בו והרי הנזק קיים? יעו"ש בחידושי הגרשש"ק ב"ב סי' א ובאבן האזל פ"א משכנים ה"ג מש"כ בזה.

39. ובישוב דעת הרמב"ן י"ל כקצוה"ח (סקט"ז הנ"ל) שסגי במחילה משום שסמך בהיתר, ע"ש. ויעו"ש גם באבן האזל פ"א ה"ד.

"נזקי שכנים", ואם הרחיק כדין מותר להשתמש בשל זכות השכנות, אך החיוב לשלם אם הזיק נובע מדין ממונו המזיק. וזוהי בעצם שיטת היד רמה וכו"ל.

סיכום

ראינו שיש ג' שיטות בראשונים כיצד להגדיר את המערכת של יחסי השכנות ונזקיה ביחס לנזקי ממוון:

א. דעת הראב"ד והתוס' רי"ד, וכן נראה בדעת הרמב"ם, שנוקי שכנים חלוקים ביסודם ומהותם מנזקי ממוון, ו"זכות השכנות" מתירה להשתמש כדרכו בתוך שלו וכן היא פוטרת מתשלומין.

ב. דעת היד רמ"ה ובעל העיטור (להבנת הטור) שזכות השכנות רק מתירה להשתמש כדרך כל הארץ, אבל חייב משום ממונו המזיק אע"ג שלא חייב להרחיק (דהיינו אפילו במצב שאינו גירי דיליה).

ג. דעת הרמב"ן, התוס' והרא"ש שאין חילוק כלל בין נזקי שכנים לנזקי ממוון, וגם בנזקי שכנים יש קשר ישיר בין חיוב ההרחקה ואם חייב להרחיק ולא הרחיק משלם את הנזק. וחובת ההרחקה כמוה כחובת השמירה, ולכן אם שמר והזיק הוי גרמא ופטור, אך בגירי דיליה שנחשב נזק ישיר חייב.

